

**A magyar nyelv elsajátításának nehézségei
a finn anyanyelvű tanulók szempontjából**

MÁTÉ JÓZSEF

Dolgozatom váza és szerkesztésbeli felépítése hasonlóságot mutat egy korábbi tanulmányoméval (Máté 1996), de egyrészt több szemszögből igyekszem feltérképezni a magyar nyelv elsajátításának nehézségeit, másrészt példaanyagában is eltér a korábbi cikktől. Különbség továbbá az is, hogy törekszem fokozottabban támaszkodni a finn hallgatók véleményére is. Munkám elkészültében a legtöbb segítséget Pieta Voipio és Tanja Suni nyújtotta. Hosszabb szövegeket leginkább a Helsingin Sanomatból válogattam: az 1995-ös jyvässkyläi finnugor kongresszus anyagából; az 1956-os forradalom 40. évfordulójával kapcsolatos finnországi írásokból és a sportnyelvből.

Cikkem első részében hangtani, alaktani és mondattani kérdésekkel foglalkozom, majd a stilisztikai fejezetben részletesen kitérek a szóhasználat problémáira és az udvariassági formulákra.

1. HANGTAN

1.1. Kiejtés

A magyarul tanuló finn első nehézsége, amivel szembekerül: a kiejtés. A magyar nyelv zöngés és palatális mássalhangzói bizonyára minden európainak könnyebben ejthetők, mint a finneknek. A sok „sziszegő-susogó” réshang és zárrehang (*sz, s, z, zs, c, cs, dz, dzs*) valamint a palatalizált hangok (*ty, gy, ny*) kimondása alaposan megizzasztja a kezdő finn tanulókat. Ezek már így leírva is ijesztőek, mert pl. az *s* előfordul önmagában és *sz, zs, cs* kombinációkban, míg a finn egy hangot egy betűvel jelöl.

A magánhangzók ejtése a finneknek általában könnyű. Nehézséget az *é* okoz, mert az *ee* nem egyenlő a „magasabb” (tisztán középső nyelvvállású) *é*-vel (vö. *Éva – Eeva*). Az *a* és az *á* hangok közti különbség meghallása se könnyű. Ennyi hangtani sajátosság éppen elég ahhoz, hogy észrevehető legyen az akcentus.

A megpróbáltatások a mássalhangzó-kapcsolódásokban jelentkező hangtörvényekkel folytatódnak. A hasonulások és az összeolvadások után hab a tortán a finnek számára az, amikor a gemináta mássalhangzók állnak egy másik mássalhangzó mellett, és a gemináta mássalhangzót röviden kell ejteni, bár hosszan kell írni. Szokatlan ez azoknak, akik minden hangot tisztán ejtenek és olyan hosszan, ahogy azt írják.

1.2. Helyesírás

A helyesírási jelenségek számbavételekor a finnek íráshibái három csoportba sorolhatók:

a) A mássalhangzó-törvényekben elkövetett hibák: **legelterjettebb > legelterjedtebb*;

b) A réshangok, affrikáták felcserélése, keverése: **vászlatot > vázlatot*; **őzhazája > őshazája*; **összahaszonlított > összehasonlított*; **finnugországot > finnugországot*;

c) A magánhangzók hosszúságának jelölése elmarad, esetleg éppen feleslegesen rakják ki az ékezetet: **Észak-Nemetországban > Észak-Németországban*; **Daniában > Dániában*; **magasságában > magasságában*.

A hagyományos írásmódot a magyar anyanyelvűeknek is tanulniuk kell. A régies családnevek írott formája szerint a finnek el sem tudják képzelni, hogyan kell ejteni pl. a *Dessewffy*, *Weöres* neveket. Az ilyen esetekben a helyesírás nem tudása – érzésük szerint – műveltségbeli fogyatékoságokat is hordozhat. A helyesírásban az anyanyelv nem feltétlenül segít, hiszen az idegen nyelv ezer kis szabályát kell megtanulni, és az egybeírás-különírás, az írásjelek, nagybetűk használata eltérhet a finn anyanyelvűétől.

A finneknek – legalábbis kezdetben – reménytelen feladat a „*Mit sütsz kis szűcs, sós húst sütsz kis szűcs?*” nyelvtörő mondogatása, de nem kevésbé nehéz a *gyertya*, *Gyöngyi* szavak kiejtése, a *gyűjtsd* szó leírása is.

2. ALAKTAN

2.1. Ige- és névszótövek

A szépirodalom gyakran él azokkal az alakváltozatokkal, amelyek eltérnek a nyelvkönyvek és a művelt köznyelv ízlésétől. Mi ennek az oka? A ritmikai okokon kívül sok esetben archaikusabbnak, patetikusabbnak tekinthetők, előfordulhat, hogy nyelvjárási ízt kölcsönöz a versbeli vagy epikai műben levő tőváltozat. Stilisztikai jelentősége is van tehát ennek a

tudatos írói módszerek, nevezhetjük tudatos evokálásnak is: egy-egy régebben élt író, egy-egy múltbeli korszak, egy korábbi nyelvállapot felidézése miatt. „*Alusznak némán a faluk*” – mondja Ady Az eltévedt lovasban. (Isten) „*Lélegzet nélkül látja állani árnyékomat*” – vall Pilinszky Az Apokrifokban. „*Ki először piros csőt lel, lakodalma lesz az ősszel*” – szól tréfás-babonásan Arany a Tengeri-hántásban. Mikszáth Kálmán szövegeinek vizsgálata során Kiss Gábor (1993) megállapítja, hogy az írónál előfordul, hogy kétféleképpen használ egy-egy szóalakot: *számon – szájamon; falvakon – falukon; bajuszát – bajsját*.

Változatlan igetők

**tanítani* > *tanítani*; **nehezítje* > *nehezíti* (jelen idő); *nehezítse* (felszólító mód); *szívrohamot* **kapt* > *kapott*; **dagadott* > *dagadt*; **keresette* > *kereste*; **leszokt* > *leszokott*; **közeledettek* > *közeledtek*; **megváltozottak* > *megváltoztak*. A tévesztés oka az alanyi és tárgyas ragozás kombinálása: *kapott/kapta; keresett/kereste*. A mai magyar köznyelvben is előfordul a **keresette*, **közeledettek* típushoz hasonló jelenség. Ilyen pl. a *mondotta*, ami régies, irodalmi, esetleg nyelvjárási, a beszélt nyelvben viszont modoros.

Változó igetők

a) *-t* végű igetők: **alkotson* > *alkosson*. E típus toldalékolása eltér a változatlan igetőtípustól, melyben a *t* előtt hosszú magánhangzó van, pl. *tanítson*;

b) hangzóvesztő igetők: az ikes igéknek az alapalakjukban van hangzóvesztés. Van tehát *hajol* és *hajlik* ige is, de **meghajlani* > *meghajolni*;

c) *-z* végű igetők: **szerezik* > *szerzik*; **dohányoz* > *dohányzik*. A *dohányoz-* tő pl. a *dohányozni* főnévi igenévben, a múlt időben, felszólító módban áll;

d) *v* tövű igék: **lövött* > *lőtt* (a jelen idejű *v-s* tő hatott a múlt időre), **lövünk kell* > *lőnünk kell* (a magánhangzós tőből képezzük a főnévi igenév ragozott alakjait);

e) *sz+d+v* tövű igék: *ne* **haragsszon* > *haragudjon* (a felszólító módú alakok a *d-s* tőhöz járulnak), **haragsztam* > *haragudtam*; **aludok* > *aluszom*; **törekeshüünk* > *törekednünk* (Az *sz-tő* a jelen idejű paradigmában, a *d-tő* a múlt idejűben van, illetve az infinitívusban, feltételes és felszólító módban használatos.)

Változatlan névszótövek

Mássalhangzós névszótövek: **golyózáprai* > *golyózáporai* (A hangzóvesztő tövek analógiája miatt történik a tévesztés.)

Változó névszótövek

a) hangváltó tövek: *ō* – *e* **erōje* > *ereje*;

b) *v* tövek: **kōkbe* > *kövekbe* (a *v* tö előtt kvantitatív változás van);

c) hangzörövidítő tövek: *é* – *e* **gyökéret* > *gyökeret*, **gyökért* > *gyökeret*, **gyökreink* > *gyökereink*; **útlevélt* > *útlevelet*; **hetig* > *hétig*. A többeli utolsó szótagi hosszú magánhangzó megrövidül azok előtt a toldalékok előtt, amelyeknek magánhangzós variánsaik vannak. A terminativusban nincs rövidülés.

d) hangzóvesztő tövek: **alkaloma* > *alkalma*; **eperet*, *epert* > *epret*; **szatyorába* > *szatyrába*. A mássalhangzós tö előtti (utolsó szótagi) magánhangzó (*o*, *e*, *ö*) kiesik a toldalékok magánhangzós variánsai előtt.

2.2. A toldalékok használata

a) Többes szám. A veláris hangrendű szóban *-ak* jelvariáns szerepel: **madárok*, *madarok* > *madarak*; **vádok* > *vádak*. A toldalékolásban az *é*, *i*, *e* hangok semlegesesen viselkednek, ezért is lehet a *férfi* (eredetileg *férfiú*) többes száma *férfiak* és nem **férfik*. Az *-ú*, *-ű*, *-i* végű melléknevek előhangzós alakjukkal állnak többes számban: **szigorúk* > *szigorúak*; **külföldiknek* > *külföldieknek*; **régebbikben* > *régebbiekben*.

b) Tárgyeset. A magyar nyelvben a kötőhangzó-rendszer valóban ijesztő, akkor is, ha van kötőhang a szóban: **tejt* > *tejet*; **düht* > *dühöt*; **Baloght* > *Baloghot*; **Nagy* > *Nagyot* (a finn magánhangzónak fogja fel az *y*-t); és akkor is, ha nincs: **blúzt* > *blúzt*; **tavaszt* > *tavaszt*; **élményet* > *élményt*; **finnet* > *finnt*. Érdekes felfigyelni *hely* szó tárgyesetére: *helyet foglal*, *helyet ad valakinek*, de *helyt ad a kérésnek*, viszont **nem ad nekik menedékhelyt* > *menedékhelyet*. A lokativusi *-t* is előhangzó nélkül kapcsolódik a szótóhoz: *sok helyt*.

c) Birtokos személyragozás. A birtokos személyrag kétszeres jelölése a tövön, tőtípustól függetlenül szokott az egyik típushiba lenni: **álmájában* > *álmában*; **nagyapája* > *nagyapja*; **kapujai* > *kapui*.

Megítélésem szerint a legnagyobb ingadozás az egyes szám 3. személyű toldalékolásban figyelhető meg. Mikor kell a *j*-t használni, és mikor nem? Ezen a ponton kevés segítséget tudunk adni az idegen ajkúnak: **utain* > *útjain* (utazásain); **országját* > *országát*; **házasságjából* > *házasságából*; **szórendük* > *szórendjük*; **barátjai* > *barátja*, de *barátai*.

d) Birtokos szerkezetek. Az egyszeri birtokos szerkezetekben a birtokoson jelölt rag el is hagyható: **az évszázadnak közepén > az évszázad közepén*; vagy a hosszabb szerkezet is egyszerűsíthető: **ennek az évszázadnak elején > e század elején*. **A színházoknak a játékrend nagyon sokoldalú > A színházak játékrendje/műsorrendje nagyon sokoldalú/változatos*. A birtoklást a birtokszón jelölni kell, a birtokoson viszont elmaradhat.

e) Fokozás. Az *-ú, -ű* végű mellénevek középfokban nem állnak előhangzós alakban: **legszebb > legszebb*.

3. MONDATTAN

3.1. Alanyi és tárgyias ragozás

Minden bizonnyal a legfeltűnőbb és legáltalánosabb hibaforrás nemcsak a finnek, hanem minden idegen ajkú beszédében, még akkor is, ha elméletben tudják, hogy mikor kell tárgyias, és mikor alanyi ragozásba tenni az igét.

a) A határozott névelő után a tárgy is határozott, tehát tárgyias ragozású az ige: *suurimman tutkijaryhmän on lähettänyt Venäjä – *a legnagyobb kutatócsoportot Oroszország küldött > küldte*.

b) A határozott tárgyon nincs jelölve az akkuzatívuszi *-t*, de tárgyias ragozást követel, mert a birtokos személyrag utal a tárgyra: **olyan jól beszéltek nyelvünk > beszéltek*.

c) Nincs jelölve a tárgy a mondatban, de kitehető az *azt* utalószó: **de monjál, mit vehetek egy korosabb férfinak > de mondd (azt), mit...*

d) A határozatlan melléknévi névmás (*más*), és a rendszerint határozott névelővel és egyes számú főnévvel álló *többi* melléknév alkalmazásának fő problémája az, hogy névelővel használják a *más* szót tárgyias ragozásban, jobban hangzana a mondatban a *többi*: *muut puoleet viipaloitiin – *a más pártokat feloszlatták*. Ha a *más* szóval fejezzük ki, alanyi ragozású az ige: *más pártokat feloszlattak*. Tárgyias ragozású lesz viszont a *többi* melléknévvvel: *a többi pártot feloszlatták*.

e) Előforduló ragozási hiba, hogy bár nincs a mondatban tárgy, mégis tárgyias ragozásban használják az igét: **el fogom menni > fogok*; **ők is menték munkába > mentek*; **Kontsek akarta minél gyorsabban hazaérni > Kontsek minél gyorsabban haza akart érni*; **és álmodta egy tűzoltósíkos állomásfőnökről > álmodott*.

3.2. Igekötők

Valószínűleg könnyebb megbarátkoznia egy lengyelnek, németnek vagy orosznak a magyar igekötőrendszerrel, mint egy finnek. Az igekötő pontosabb jelentést ad az igének, meg is változtathatja azt. Az igekötőrendszer feltétlenül gazdagítja a szókincset, de ugyanakkor megnehezíti a nyelvtanulást. Az igekötő hiányával, vagy helytelen igekötővel a tanuló elronthatja az egész mondat jelentését.

E fejezetben négy problémáról lesz szó.

a) Igekötővel látnak el ígét akkor is, amikor nem kellene: *valtaan istu-tettiin maansa Kremlille myynyt János Kádár – *a hatalomba az ország-ját a Kremlnek eladta Kádár Jánost leültették > a hatalomba az országát a Kremlnek eladó Kádár Jánost ültették. A leültették sajátos módon azt is jelenti, hogy börtönbe zárták.*

*Kerronpa tuttavastani – *elmesélek egy ismerősömről > mesélek;*

*Hänen työhuoneestaan avautuu avara näkymä – *a dolgozószobájából egy széles kilátás nyílik ki egy zöld bécsi dombra > a dolgozószobájából jó kilátás nyílik...*

**Úgy tűnik fel nekem, hogy értékel másik embereket > úgy tűnik (nekem), hogy értékeli a többi embert.*

b) Az igekötő elmaradása a másik általános hiba: *tévesztöen hasonló > megtévesztöen; *a finn mondatrendszer követeli... > megköveteli; *a kísértettel találkozó ember örülhet is > meg is örülhet; *Európa osztása ké-szen volt > felosztása; tutkijoiden käytössä oli myös suomalaisista ja virolaisista tehtyjä vastaavia lääketieteellisen antropologian tutkimuksia – *a kutatók használták a finnekről és észtekről készült megfelelő orvostudományos antropológiai kutatásokat is > ...felhasználták... orvostudományi...; leikkausta edeltävinä viikkoina – *a műtést előző hetekben > a műtétet megelőző hetekben; *mindenhez lehet szokni > hozzá lehet szokni.*

c) A magyar nyelv végtelen igekötőrendszerében eltévedni nem meglepő dolog. *Keskiviikkona Litmanen joutui jättämään kesken Ajaxin mesta-reiden liigan ottelun – *szerdán Litmanen kénytelen volt félbehagyni az Ajax bajnokligá mérkőzést. A szótárak szerint a jättää kesken jelentése: félbehagy, megszakít. A hír szerint: Litmanen kénytelen volt abbahagyni az Ajax bajnokok ligájának mérkőzését.*

*Staalinin patsas kaadettiin – *Stalin szobrát feldöntötték > a Sztálin-szobrot ledöntötték. Talapzaton állt, ezért kell a le igekötőt használni.*

*Ensimmäisen maailmansodan voittajat pilkkoivat maan – *az első világháború győztesei összedarabolták az országot > szét darabolták/feldarabolták;*

**A finn mondatrendszer követeli, hogy az alanyt és az állítmányt mindig meg kell írni > megköveteli, hogy ... ki kell tenni. Talán még magyarosabb: mindig kitegyük az alanyt és az állítmányt.*

**Kipróbálhatom azt a piros szoknyát? > felpróbálhatom...*

d) Az igekötő mondatbeli helye szórendi kérdés. Vegyünk erre is egy példát! *Unkarilaisten vastarinta lannistettiin pian, mutta kansa torjui kai-ken yhteistyön Kádárin kanssa – *a magyarok ellenállását nemsokára törték meg, de a nép mindenféle együttműködést vetett el Kádárral > megtörték... elvetett.* (Az eredeti szórend jó lenne az első tagmondatban, ha a magyarok ellenállását csak sokára törték volna meg.)

3.3. Igemódok

a) Feltételes mód használata felszólító mód helyett (ld. részletesebben Máté 1996: 77). *Unkarissa on tapana pääsiäismaanantaina kastella tyt-töjä, että he tulisivat kauniiksi – *Magyarországon húsvét hétfőn szokás meglocsolni a lányokat hogy lennének szépek >...húsvét hétfőjén meg szokták locsolni a lányokat, hogy szépek legyenek.* A finn conditionalist ebben a mondatban magyarra célhatározói alárendeléssel fordítjuk.

b) Kijelentő mód használata felszólító mód helyett. **A hagyomány valószínűleg abból keletkezett, hogy a lutheránus egyház igényelte, hogy a testeket eltemetik az áldott földre > ...eltemessék az áldott földbe.* A harmadik, tárgyi alárendelő mondat felszólító módú igét kíván.

c) A III. infinitivus illativusának magyarra fordítását nem lehet egyféle séma szerint végezni. Vizsgáljunk meg néhány lehetséges változatot. A finn III. infinitivus illativusa a magyarban:

- főnévi igenév: *Tule meille pelaamaan korttia. – Gyere hozzánk kártyázni.*
- felszólító mód: *Rukoilin häntä tulemaan. – Könyörögtem, hogy jöjjön el.*
- a fordítás elmaradhat: *Hän valmistautei lähtemään matkalle. – Felkészült az utazásra.*
- ragos főnév: *Seija on kyllästynyt opiskelemaan. – Seija belefáradt/beleunt a tanulásba vagy Seijának elege lett a tanulásból.*
- műveltető ige: *Panin pojat lukemaan lauseet ääneen. – Felolvastattam a fiúkkal a mondatokat.*

3.4. Az időfelfogás eltérései

A következő mondatokban a finn imperfektumban álló ige mellett múlt idejű melléknévi igenév áll, míg a magyarban nem zavaró, sőt gyakoribb is a jelen idejű (folyamatos) melléknévi igenév használata.

*Metsästyksellä eläneet kansat puhuivat samaa uralilaista kieltä... – *vadászatból élt népek közös uráli nyelvet beszéltek...!**vadászatot folytatott népek ugyanazon az uráli nyelven beszéltek...> *a vadászatból élő...! vadászatot folytató népek...*

*Jo aamulla Taisto tervehti vastaan tullutta naapuria. – *Taisto már reggel köszönt a szembejött szomszédjának. > Taisto már reggel köszönt a szembejövő szomszédjának/üdvözölte a szembejövő szomszédot.*

*Vaaleissa 17 prosenttia äänistä keräneet kommunistit ottivat haltuunsa salaisen polisin (ÁVH) – *a választásban a szavazatok 17 százalékot szedte kommunisták foglalták el a titkosrendőrséget > a választásokon ... százalékát összegyűjtő...*

*Valtaan istutettiin maansa Kremlille myynyt János Kádár – *a hatalomba az országját a Kremlnek eladta Kádár Jánost leültették > a hatalomba az országát eladó K. J.-t ültették.*

Szerkezetek fordítása a legnehezebb: *Lähetystöön eristetty Nagy... – *a nagykövetségbe elszigetelet Nagy... > a követségre menekült/a követségén elszigetelődő Nagy...*

A finnek gyakran összekeverik a *még* és a *már* időhatározót. Kezdetben véletlennek tűnhet: két rövid, CVC szerkezetű, *m* hanggal kezdődő szó. A tévesztés okai mélyebben keresendők. Képzeljünk el egy időpont-hoz kapcsolódó szituációt: *Ezt a filmet még Magyarországon láttam 1993-ban. (Sen elokuvan näin kun olin vielä Unkarissa vuonna 1993.)*

1994–98 között Finnországban voltam. Most 2000-ben vagyunk. *Ezt a filmet már Magyarországon láttam, 1999-ben. (Näin sen elokuvan jo Unkarissa vuonna 1999.)*

A *még* elméletileg *vielä*, a *már* pedig a finn *jo*-val fordítható: *Még alig írtam egy pár sort, már megzavartak.* A finnre fordításban nem írhatjuk a *vielä* szót: *Olin kirjoittanut vasta pari riviä, kun minua jo häirittiin.*

Ugyanez a helyzet a Petőfi-sorral: *Még alig volt reggel, már megint este van. Vastahan oli aamu, kun jo taas on ilta.*

Az igazán zavaró a finnek számára az *enää* fordítása, mert a magyar *Van még időd?* finnül *Onko sinulla enää aikaa?* Az *enää* jelentése pedig *már, többé*. Igaz, a mondat hangozhat így is: *Onko sinulla vielä vähän aikaa? Van még egy kis időd? Minulla ei ole enää aikaa. Már nincs időm.*

Fejtörést okoznak az alábbi mondatok is:

– *He menivät yhteen, kun olivat vielä nuoria. Még fiatalon összekerültek.*

– *He menivät yhteen jo nuorina. Már fiatalon összekerültek.* (Már akkor, amikor még fiatalok voltak.) A finnek szerint a második mondatban a szereplők biztos, hogy öregek, az elsőben nem feltétlenül.

A mai magyarban gyakorlatilag egy múlt idő van a finn hárommal szemben, éppen ezért gyakran a perfektumot, ezt a múltban kezdődő és a jelenben is tartó cselekvést jelen idővel fordítjuk.

Minä olen asunut tässä talossa vuodesta 1994. – 1994-től/1994 óta lakom ebben a házban.

Minä olen asunut tässä talossa kaksi vuotta. – Két éve (két év óta) lakom ebben a házban.

Mitä olet puuhaillut viime aikoina? – Mivel foglalatoskodtál az utóbbi időben? Jelen időben is használható: *Mivel foglalatoskods az utóbbi időben?*

Az időhatározók közül a *három napja, öt éve, hat óra óta* típust nehezen tanulják meg a finnek.

3.5. A létige és a tagadás

A tipikus hiba az, amikor a névszói állítmány mellé igei állítmányt is tesz a magyarul tanuló, a saját anyanyelve alapján. Ha mondatrészek szerepeltetünk a mondatokat, rájövünk, hogy az állítmányi szerepet a névszó tölti be, és ezt a finn tanulók is megszokják: a névszói állítmány elég a predikatív szerep betöltésére. A példák számszámra sorolhatók: **kíváncsi is van > kíváncsi is; *egy nyíltszívű ember van > nyíltszívű ember; *a tücsöknek zene a legfontosabb dolog van > a tücsöknek/a tücsök számára a zene a legfontosabb dolog; *a hangya kétkezi munkás van > kétkezi munkás.*

A fordítottja ritkább: *Nykyään on niin hyviä lääkkeitä meri- ja ilmasairautta vastaan että lapset eiväät huomaakaan isompaakaan tuulta – *mostanában olyan jó gyógyszerek a tengeri betegség ellen, hogy a gyerekek a nagyobb szél (szelet) sem veszik észre > olyan jók a gyógyszerek/olyan jó gyógyszerek vannak...*

A tagadásban a kettős tagadást szokták megnevezni a problémás esetek között: *Nincs ott semmi sem. Sehogy sem tudtam megérteni.*

A hangsúlyos tagadásra példa: **Ez mégis nem olyan egyszerű. > Ez mégsem olyan egyszerű.*

Már nehezebb megtanulniuk a finn hallgatóknak azt, hogy a *van-e* kezdetű kérdésre ne a *nem*-mel válaszoljanak: *Van-e valakinek kérdése? Nincs.*

Az is furcsa, hogy a *Pitkästä aikaa* magyarra *Régen láttalak* és *Régen nem láttalak*-nak is fordítható az *Ezer éve nem láttalak* mellett.

Fordításban sem egyszerű: *Mitään aivan ratkaisevasti uutta geenitutkimus ei kuitenkaan ole tuonut niihin teorioihin, joihin esimerkiksi arkeologit, kielitieteilijät tai antropologit ovat jo päättäneet omissa tutkimuksissaan.* – *A génekutatás mégsem hozott semmi radikálisan újat azokba a teóriákba, amelyekre például régészek, nyelvészek vagy antropológusok már rájöttek a saját kutatásaikban > ...rá ne jöttek volna...

Gyakori a tévesztés a kérdőszó + tagadószó/tiltószo használata során:

- *Eljössz moziba?*
- *Nem.*
- *Miért nem?*
- *Mert vizsgára készülök.*
- *Eljössz moziba?*
- *Miért ne?*

Az első párbeszédben a meghívott *nem* megy el, a másik esetben *igen*. A probléma abban van, amikor *igenlő* választ szeretne mondani a kérdeztet (*Miért ne?/Miért is ne mehetnék el?*), de mégis *Miért nem?*-mel válaszol, ami helytelen.

3.6. Egyeztetés

Még a nyelvtudás magasabb fokán is előfordul, hogy egyes névmásokat (pl. visszaható) *nem* egyeztetnek az utána következő főnévvel, vagy ha a főnév után névutó áll, a névmás (pl. mutató) után is ki kell tenni.

**Ezek a hiedelmek sokáig tartották magát több európai népnél > magukat; *maga a halálceremóniák különböztek a temetési ceremóniáktól > maguk...; itse leikkauksen ajaksi – *maga a műtét alatti időre > magának a műtétnek az idejére; sen yön aikana – *az az éjszaka alatt > az alatt az éjszaka alatt.*

Egyes számot használunk az alábbi mondatokban is: **az olasz focisták feleségeikkel együtt utaztak > feleségükkel; *skandinávoknak és a közép-európaiaknak eléggé eltérő véleményeik vannak > véleményük van* (elvont fogalom); **a fába a halott monogramjait vésték > monogramját.*

Egyes szám 3. személyű birtokos személyrag használata 1. személy helyett: **mikor jókedvében vagyok > jókedvemben vagyok.*

Egyes szám 3. személyű birtokos személyrag többes szám 3. személy helyett: **az előbb említett igekötők a saját szórendjét követelik > megkövetelik a saját szórendjüket.*

Az alany és az állítmány egyeztetése: **némelyikük javasolják > javasolja* (egyes számú főnévre utaló határozatlan névmás).

**A hangya nős van, neki gyerekek is van > a hangya nős* (névszói állítmány), *neki gyerekei is vannak* (többes számú alanyhoz többes számú állítmány társul).

3.7. Névelőhasználat

a) A névelőhasználatban a határozott névelő elhagyása a neuralgikus pont: *Esimerkiksi opetuksessa, yritysmaailmassa ja poliitikassa olisi logikan ja tosiasiatiedon ohella tunnistettava intuition tunteiden ja laadullisen tiedon arvo täydentävänä tekijänä.* – **Például oktatásban, üzletvilágban és politikában logika és tények mellett intuíció, érzelmek és minőségi tudás értékét kiegészítő elemként fel kellene ismerni. > Például az oktatásban, az üzleti világban és a politikában a logika és a tények mellett az intuíció, az érzelmek és a minőségi tudás értékét mint kiegészítő elemet kellene elismerni.*

**Akkor nem szeretem a várost, amikor nekem kevés pénzem > ...kevés a pénzem.*

**Különösen -ú és -ű rövidnek tűnik a szó végén toldalék előtt > az -ú és az -ű tűnik rövidnek a szó végén a toldalék előtt.*

*Saamalla ja suomella on sama kantakieli – *lapp és finn nyelvnek közös alapnyelve van > a lapp és a finn...*

b) A másik eset, amikor határozott névelőt használnak olyankor is, amikor az nem indokolt: *luultavasti lännen rajan siirto itään päin...* – **valószínűleg a nyugati határ áthelyezése a kelet felé... > áthelyezése kelet felé...*

Maanantaina alkaa elämä – a hétfőn kezdődik az élet > Hétfőn...

*Unkarin Nato-politiikka... – *a Magyarország NATO-politikáját... > Magyarország...*

c) Határozott névelőt használ határozatlan helyett: **a dolgozószobájából széles kilátás nyúlik a békés zöld bécsi dombra >...egy békés...*

Meillä on hengähdystauko – nekünk a lélegzetvételnyi időnk van > van egy lélegzetvételnyi időnk.

d) Felesleges a határozatlan névelő (ebbe a hibába mi magunk, magyarok is gyakran beleesünk): *Venäjä on jatkossakin suurvalta – Oroszország a jövőben is egy nagyhatalom lesz > O. a jövőben is nagyhatalom lesz.*

3.8. Esetek, vonzatok

Érdemes kiemelni és megtanítani néhány alapvetően eltérő szemléletű típust:

a) Finn partitívus – magyar accusatívus

*Mitä muuta heidän kanssa voi vielä tehdä? – *Mit mást lehet még csinálni velük? > Mi mást lehet még csinálni velük?*

b) Finn partitívus – magyar nominatívus

Olkaa ystävällisiä! – Legyetek barátságosak!

*Minulla on nyt paljon työtä – *most nekem sok munkát > most (nekem) sok munkám van/sok a munkám.*

*Tänä iltana meille tulee suomalaisia vieraita – *ma este hozzánk jön a finn vendégeket > ma este finn vendégek jönnek hozzánk.*

c) Finn nominatívus – magyar accusatívus

*Varsovan liitto oli tuolloin juuri perustettu – *a Varsói Szövetség akkor nemrég alapították > a Varsói Szerződést akkor nemrég alapították/épp akkor alapították.*

d) A nyelvtanuló megtartja az irányszemléletet (hol/honnan/hová), de nem megfelelő viszonyrendszert használ (belső/külső).

Pl. A magyarban gyakori superessívus helyett a finn inessívust használ: *Jyväskylän tapahtumassa – *jyväskyläi eseményben > eseményen; suuren kongressissa – *nagykongresszusban > nagykongresszuson; vaaleissa – *választásban > választásokon.*

A fordítottjára is találtam példát: **a párbajon elpusztult > párbajban.*

Egyéb esetek: *tuotannon kasvukäyvä korjattin 240:stä 380:aan prosenttiin – *a termelést növekedést mutató 240 százaléktól 380-ig > a termelés növekedési görbéjét 240 százalékról 380-ra javították.*

*Irrotimme veneen laiturista – *eloldottuk a csónakot a stégről > ... stégtől.*

*Hänet haudetaan ... maahan – *eltemetik az áldott földre > földbe.*

Suomalaiset-unkarilaiset kansat heränneet kulttuuriseen itsetiedostukseen – *...felébredtek kulturális öntudathoz > öntudatra ébredtek;
suhtautuu tuloksiin – *viszonyul eredményeire > eredményeihez;
hänen työhuoneestaan – *a dolgozószobától > dolgozószobájából;
Paluu juurille näkyy – *gyökerekre való visszatérés > gyökerekhez.

e) Nem tartja meg az irányszemléletet: *a tankönyvek sem értenek erről egyet > ebben; *missä käyt tanssimassa?* – *hol táncolni jársz? > hová jársz táncolni?; *tanssirymäni kanssa käyn siellä* – *a táncsoportommal megyek ott > oda; *radio myös muistuttaa dramaattisista avunpyynnöistä* – a rádió emlékeztet a dramatikus segítségkérésekről is > emlékeztet azokra a drámai segítségkérésekre/segélykérésekre is.

f) A helyhatározós, állandó határozós vonzatok fordításában – saját nyelvéből kiindulva – accusativust (tkp. partitivust) használ: *a rendszeres ragozást is gyakran nyelvtankönyvben utána kell nézni > ragozásnak is utána kell nézni; *Jaltan sopimusta muistetaan katkeruudella...* – *a Jaltai Szerződést keserűséggel emlékezik > szerződésre ... emlékezünk.

g) Egyéb esetek (dativus, comitativus–instrumentalis, causalis–finalis) helytelen használata (részben a finn vonzatok alapján): *olkaa ystäväillisiä kaikille* – *legyetek barátságos mindenkinek! > barátságosak mindenkinek; *a magyaroknak ez rossz benyomást tesz > magyarokra; *végül is azt érzi, hogy neki igazságtalanok vannak > igazságtalanok hozzá; *Leena tapaa Lassen* – *Leena találkozik Lassét > Lasséval; *kiitos hyvistä ideastasi* – *köszönöm jó ideáért > köszönöm a jó ötletet/köszönet a jó ötletért; *ostin sadalla markalla* – *száz márkával vettem > száz márkáért vettem.

3.9. Szórend

Minden magyarul tanulónak fejfájást okoz a magyarok úgynevezett szabad szórendje. A finneknek gyakran sikerül olyan mondatokat alkotniuk, amelyek elméletileg érthetőek, és nem is helytelenek igazán, de mégis magyartalanok. És ha a külföldi nyelvtani hibákat nem is vét, intonációja, kiejtése tökéletes, a helytelen szórend azonnal leleplezi, és fény derül idegen származására.

A két legfontosabb szórendi szabály:

a) Egyenes szórend: SOV (alany, tárgy, állítmány).

b) Fordított szórend, melyben fókuszba kerül a leglényegesebb szó, az állítmány elé.

*Otan kaksi kalaa perunan ja salatin kanssa – *két halat krumplival és salátával kérek > kérek két halat... Főhangsúlyos az állítmány, mert a rendelés hosszabb. Ha pl. egy tételt kérnének, akkor jobban hangzana így: két sört kérünk.*

*Ajax hävitti ensimmäisen kerran sveitsiläiselle joukkuelle – *az Ajax először veszteséget szenvedt svájci csapattal szemben > az Ajax először szenvedett vereséget svájci csapattal szemben. Az első mondat szórendje azt sugallná, hogy először legyőzték őket a svájci futballpályán, aztán valami más baj is történt velük, de erről nem volt szó. Az állítmány előtt áll a hangsúlyos először.*

**A szleng ennek az évszázadnak elején kialakulni kezdett, és... > kezdett kialakulni. Ha a főnévi igenév lenne elől, azt jelentené, hogy pl. nem befejeződni, véget érni.*

*Minulla on nyt paljon työtä, sillä opiskelen myös yliopistossa – *most nekem sok munkát, mert az egyetemen tanulok is > most (nekem) sok munkám van, mert az egyetemen is tanulok. Az állítmány után álló is szócska arra utalna, hogy a tanulás mellett pl. takarít is az egyetemen.*

4. LEXIKOLÓGIA, STILISZTIKA

4.1. Szóképzésbeli tévesztések

Ebbe a csoportba azok a képzett szavak tartoznak,

a) amelyeket a magyarul tanulók kevernek valamilyen hasonló hangzású szóval: *pitkään hän epäili kansan vaatimuksiin – *sokáig kételkedett a nép követelményeiben > követeléseiben; vetää johtopäätöksiä – *következményeket levonni > következtetéseket levonni;*

b) amelyek más képzőt kapnak, mint amilyen kellene: **születési és halálos idejét > halálozási (halálos sebről, halálos ítéletről szoktak beszélni); útkeresztetés > útkeresztetődés (mindkét szó helyes, de jóval gyakoribb a visszaható igéből képzett főnév); Virtaranta näkee merkkejä fenno-ugristiikan harrastuksen kasvusta Suomessa – *Virtaranta a finnugrisztika érdeklődésének a növéseire lát jeleket > a finnugrisztika iránti érdeklődés növekedésére (belső történés, mellyel elaprózott tartalmat fejez ki); he pitävät itseään poliittisina pakolaisina – *politikus menekülteknek tartják magukat > politikai;*

c) amelyekhez nem kellene képzőt tenni: **délkeleti-Észtországban* > *Délkelet-Észtországban* (az égtájak + ország szerkezetben nem használunk *-i* melléknévképzőt); *saamelaiset ovat aivan omaperäisen kansa* – **a lappok egészen sajátos népség* > *a lappok egészen sajátos/eredeti nép* (a *népség* negatív szó, pl. *Micsoda népség!* – mondhatjuk, ha rossz véleményünk van egy csoportról, családról);

d) amelyek ugyan logikusan és analogikusan képzett szavak, de mégsem léteznek nyelvünkben: **félést bocsátanak az emberre* > *félelmet*; **keresztetlenül halt meg* > *kereszteletlenül*; **nyelvérzés* > *nyelvérzék* (ugyanakkor létezik *érzés* és *érzék* szó is, mindkettő képzett szó); **írás formája* > *írott*; **a finn beszéd nyelve és a szleng főlegi különbség a szókészlet* > *fő/lényegi különbsége a szókészletben van* (*fő* > *főleg* toldalékolt szavunk van, de *-i* képzővel már nem láthatjuk el); *turkilaisten väkivaltaisten bulgarisointi alkoii vuonna 1984* – **1984-ben kezdődött a törökök erőszakos elbolgáritása* > *elbolgárosítása* (három képzővel fejezik ki ezt a folyamatot: orosz/*os/ít/ás*, német/*es/ít/és*; a népnévhez *-ít* képzőre példa: *magyarít*, jelentése: magyarosabbá tesz pl. egy fogalmazást).

4.2. Szóválasztásbeli problémák

A rokon értelmű, a hasonló jelentésű szavak felcserélése is a tipikus hibák közé tartozik. Az adott szövegkörnyezetben egy más stílusminőségű, árnyalatú szó még akár nagyon bántó is lehet. Ezért kell gyakran megkérdezni az anyanyelvű beszélőtől: Mikor mondhatjuk? Milyen kontextusban állhat ez a szó?

Luulen, että pienempikin numero on hyvä äidillesi, sillä hän on niin hoikka. – **Azt hiszem, hogy kisebb szám is jó lesz anyádnak, mert ő olyan sovány.* Ha valakire azt mondják, hogy *sovány* (vagy *kövér*), nem hat dicsérően, a *vékony* szó semleges és a *karcsú* lenne igazán pozitív. A másik meggondolandó javaslat: az *anyádnak* helyett *édesanyádnak*, *anyukádnak* kedvesebben hat.

Vanha historioitsija varoittaa – **figyelmeztet a vén történész* > *idős*; *vanha nainen vastaa* – **egy öregasszony válaszol* > *egy idős hölgy válaszol* (ez valóban nagyon udvarias, nyelvtanilag az előző is teljesen szabályos).

Másról van azonban szó abban a mondatban, hogy: *vanhat kiinalaiset ovat tuoneet tämän kaksinaisuuden* – **az idős kínaiak sikerült módon hozták ezt a kettősséget* > *a régi/ősi kínaiak sikeresen felszínre hozták ezt*

a kettősséget (itt természetesen nem arról van szó, hogy a kínaiak öregek vagy fiatalok, hanem arról, hogy régen élt tudós férfiak voltak).

**A család a saját helyén ült a templomban: tökéletesen érthető mondat, a megszokott helyről van szó, ahol mindig is ülnek.*

*Budapestissä ja muualla he panivat toimeen silmittömiä teurastuksia – *Budapesten és máshol is szemtelen lemészárlásokat valósítottak meg. A le- igekötő elhagyható, a szemtelen helyett iszonyú, eszeveszett megfelelőbb szavak, a pozitív tartalmú valósítottak meg helyett a semlegesebb hangú, tárgyilagosabb hajtottak végre állhat.*

**akár ezeknek a hangoknak egy része már az angol alapján ismerős > bár ezeknek...* (általános névmási előtagként jelentésük fedheti egymást: *Oda bárki/akárki elmehet*).

**A halálos órán halkán kellett viselkedni.* A két szerkezet kontaminációjából keletkezett mondatot így javíthatjuk: *Csendesen kellett viselkedni/halkán kellett beszélni.*

*Hän joutuu omatunnon kriisin eikä voi enää jäädä Aradiin, sen jälkeen kun hän on kokenut kenraalien tragedian henkilökohtaisena kohtalonaan – *és nem tud maradni Aradon, miután személyesen tábornokok szomorújáték átélt > és nem tudott tovább Aradon maradni, miután személyes sorsként éli át a tábornokok tragédiáját* (műfaji megjelölésként is ritkának, régiesnek tűnik a *szomorújáték* megnevezés, az aradi tábornokok halálára viszont egyértelműen a *tragédia* a pontos szó).

*Keitetty liha – *főzött hús.* Bár a *keittää* szó első jelentése *főz*, mégsem mondjuk így. A magyar konyha *főtt hús*nak nevezi.

*Geneettinen saamelaisuus katoamassa Kuolan niemimaalla – *a genetikus lappság elmúlóban a Kola-félszigeten > kihalóban/eltűnőben.*

*Uhkaa uusi vaara: englannin kielisten sanojen ja fraasien maihinnou-su – *új veszély fenyeget: az angol nyelvű szavak és frázisok partraszállása > beáramlása: A fordítás szó szerinti, mégis a magyarban legalábbis jó példa lehetne a képzavarra!*

*Neuvostojoukot olivat Unkarissa keskeytyksettä 1945–90 – *a szovjet csapatok folyton/szakadatlanul Magyarországon voltak > a szovjet csapatok 1945 és 90 között megszakítás nélkül voltak Magyarországon. A magyar újságnyelvben állomásoztak szerepelt.*

*Aion kulkea jatkuvasti talvisaappaissa – *folytatólagosan téli csizmát fogok viselni (folytatólagosan lehet írni, de csizmát viselni, csizmában járni legfeljebb állandóan lehet.)*

*Kansannousussa maan johtajaksi nostettu uudistusmielinen kommunisti Imre Nagy hallituksineen julisti Unkarin puolueettomaksi – *az újítás hangulatú kommunista Nagy Imre, akit a népfelkeléskor emeltek fel az ország vezetőjének, a kormányával együtt Magyarországot semlegesnek jelentette > a népfelkelés alatt az ország vezetőjévé emelt reformlelkű kommunista, Nagy Imre és kormánya kihirdette Magyarország semlegeségét.*

*itävaltalaistunut – *osztráknak változott > elosztrákosodott;*

*radiotalo – *rádióház > a Rádió épülete;*

*Sándor Petőfi katseli jalustallaan Tonavan rantaa hiljaisena – *Petőfi Sándor nézegette halkán az állványán a Duna-partot > csendesen nézegette a talapzatáról... (a halkán azt jelentené, hogy beszél).*

**Az Ajax veszteséget szenvedt > vereséget szenvedett (a vereség erkölcsi és anyagi veszteséget jelentett a csapatnak).*

*esihistoriaallisten prosessien selvittämiseen – *őstörténelmi processzus kiderítésében > őstörténeti folyamatok tisztázásában (a történelem és a történet szemantikailag különböznek).*

*arktiset kansat – *sarki népek > sarkvidéki/arktikus népek;*

*László Rajkin teloituksesta lähti hillitön puhdistusten sarja – *Rajk László kivégzésével kezdődött a szilaj tisztogatások sora > féktelen tisztogatások;*

Äidinkielen perusopetus onkin monille suomalais-ugrilaiselle kansoille ja kansansirpaleille kulttuurin säilymisen aa ja oo – az általános anyanyelvű tanítás számos finnugor népnek és néprésznek/népszilánknak a kultúra megmaradása szempontjából mindennél fontosabb/alfája és omegája > az anyanyelvi alapoktatás számos finnugor nép és néptöredék kultúrájának megmaradása/fennmaradása szempontjából mindennél fontosabb; vagy: Az anyanyelvi alapoktatás az alfája és omegája számos finnugor nép és néptöredék kultúrájának megmaradása/fennmaradása szempontjából.

*Sinnekín nousee englanninkielisiä ravintoloita, rock-yhtyeitä, tv-ohjelmia ja top ten-listoja – *ott is épülnek angol nyelvű éttermek, rockegyüttesek, tv-műsorok és top ten-listák > ott is terjednek az angol nyelvű éttermek, születnek angolul éneklő rock együttesek, szaporodnak az angol nyelvű tv-műsorok és a tízes slágerlisták. (Nem lehet az épülnek igével kifejezni az eltérő dolgok születését. Talán a születnek igével.)*

**Kórházba kerültem, ... vesegyulladás találtak meg > állapítottak meg.*

4.3. Komplex javítások

Az eddigiekben általában egy-egy hibatípusra összpontosítottunk, pedig természetes, hogy a fogalmazásokban és a fordításokban egyszerre többféle tévesztés is előfordulhat. El kell fogadni, hogy az anyanyelv szemlélete, szerkezete nem vihető át a másik nyelv gondolkodásmódjára.

**Az utcán kérdeznek, honnan tud találni egy kis éttermet > az utcán megkérdezik* (kitehető a határozott tárgy), *hol* (a finn szerint *löytää jostakin*) *lehet* (általánosságban) *találni egy kis éttermet*.

**A szleng szándéka lehet az, hogy összefogja a csoportot és hogy különít a más csoportoktól > ...elkülönítse más csoportoktól/a többi csoporttól.* A mondatból hiányzott az igekötő, az indicativus helyett tárgyas ragozású imperativus áll az alanyi alárendelő mellékmondatban. Ezekhez a hiányokhoz társul a felesleges névelőhasználat. A másik lehetőség szerint határozott névelővel és egyes számú főnévvel használjuk a *többi* melléknevet.

Úgy véljük, a finn tanulók a legritkább esetben élnek a *többi*, *többiek* szavak használatával. A példák sora szaporítható: *Nem tudom, mit gondolnak a mások > mások/a többiek*.

*Ensimmäiset suomalaisten esi-isät astuivat Nooan arkista Altai-vuoristoon, josta lähtivät vaeltamaan länteen – *első finnek ősapjai a Noa bárkából Altaj hegyekre leszáltak és onnan kezdték nyugat felé vándorolni. > Az első finn ősapák* (határozott névelővel) *Noé* (névelő nélkül) *bárkájából* (birtokos személyrag szükséges) *az Altaj hegységen* (a névelő kell a hidak, hegyek stb. neve elé) *kiszálltak* (az igekötőn változtatni kell és így az esetrag is más lesz: *-en*) *és onnan kezdtek* (nincs tárgy, nem lehet *kezdték*) *nyugat felé vándorolni*.

*Nagy joutui pois virasta ja puoleesta 1955, mutta hänellä jäi älymistön tuki – *Nagyat a hivataláról és a pártról elbocsátották 1955-ben, de az értelmiség támadását tartotta fenn.* Helyesen: *1955-ben Nagyot elmozdították a hivatalából, és eltávolították a pártról, de megmaradt számára az értelmiség támogatása.* Az *elbocsátották* ige is jó, a szórenden javítani kell, a vonzatban megtartja a finn irányszemléletet, de nem belső határozót választ, a *támogatás* szót egy hasonló hangzású szóval felcserélte.

*Sammallahden mielestä tarvitaan lisää tietoa tutkimuksesta, jotta siitä voitaisiin vetää johtopäätöksiä – *Sammallahti szerint több információ kell a kutatásból, azért, hogy abból következményeket lehessen levonni.* Nagyon jól fordítja a *jotta siitä voitaisiin* szerkezetet magyarrá, mégis le-

het egyszerűsíteni egy kicsit. *Sammallahti szerint még több kutatási adat kell ahhoz, hogy végkövetkeztetéseket lehessen levonni.*

*Mutta myös viime aikoina kiihtymistä herättäneet müncheniläisten geenitutkijoiden teorian suomalaisten germaanisesta alkuperäistä ovat vain osatotuus – *de az utóbbi időkben a felháborítást keltett müncheni génkutatók elmélete a finnek germán eredetéről is csak egy fél igazság. A mondatból kiderül, hogy nem müncheni génkutatók váltottak ki „felháborítást”, sőt még talán felháborodást sem, magunk inkább folyamatos participiumot használnánk. A javasolt fordítás: De az utóbbi időkben a müncheni génkutatók izgalmat keltő/indulatot kiváltó elmélete a finnek germán eredetéről is csak részigazság.*

*Grasshopper tapasi pisteet Sionin kanssa maalein 2:2 – *a Grasshopper a Sionnal pontokat 2:2 kiegyenlítette > a G. a Sion ellen egyenlített 2:2-re.*

A magyarban nem olyan általános a todalék nélküli használat: *Kun Stalín kuoli 1953... (amikor 1953-ban meghalt Sztálin...)* Az évszámhoz valamilyen rag (inessivus: *-ban/-ben*; terminativus: pl. *1978-tól 1983-ig*) vagy képző (az *1990-es* választások) kapcsolódik. Kivétel a születési és halálozási évszám jelölése: *Ady (1877–1919)*.

*Litmanen on tehnyt kolme joukkueen neljästä viime maalista, eikä joukkueesta näytä löytyvän muita ratkaisijoita. – *Litmanen härmat csinált a csapat négy utolsó góljáról, és a csapatban állítólag nincs senki más eldöntő > Litmanen härmat lőtt/szerzett a csapat négy utolsó góljából, és úgy tűnik, nem találnak (senki) mást, aki képes lenne eldönteni a mérkőzést. A finn participiumot a magyarban itt célszerű mellékmondattá oldani, a *ratkaisija* (megoldó, eldöntő) nem hangzana jól.*

*Hänen maalinsa ratkaisi voiton Ajaxille kaksi viikkoa sitten mestareiden liigan avaus kierroksella. – *a gólja győzelmet döntött el az Ajaxnak két héttel azelőtt a bajnok liga megnyitófordulóján > gólja a győzelmet jelentette (más ige kell tárgyas ragozásban) az Ajaxnak két héttel azelőtt a bajnokok ligája (többszörös szám, a birtokon jelölt személyrag) nyitófordulójában (igekötő nélkül).*

*Hänen työhuoneestaan avautuu avara näkymä rauhaisalle, vihreälle wieniläiskukkulalle, jossa sodan tuhot ovat vaihtuneet kauan sitten vaurauteen ja linnunlauluun. – *1. A dolgozószobájából egy széles kilátás nyílik ki egy zöld bécsi dombra, amin a háborúi kárai már régen vagyonnosságra és madárénekekre cserélődtek. *2. A dolgozószobától széles kilátás van egy csendes, zöld bécsi dombra, ahol a háborús pusztítás már ré-*

gen fordult jólétre és madárdalra. Érdeemes egybevetni a két fordítást az eredetivel és a harmadikkal, az általunk javasolttal is: *A dolgozósobájából jó kilátás nyílik egy békés/csendes üde zöld bécsi dombra, ahol a háborús károkat már régen felváltotta a jólét és madárdal.*

*Myös Baabelin tornin rakentajia rangaistiin sillä, että osa heistä alkoi puhua muille käsittämätöntä suomen kieltä. – *A Babel torony építőit is azért büntették meg, mert egy részük a mások számára érthetetlen finn nyelvet kezdtek beszélni. > Babel tornyának építőit azzal büntették (meg) (nem ok, hanem célhatározó/állandóhatározó), hogy egy részük másoknak (névelő nélkül) – vagy ami jobban hangzik: a többieknek – érthetetlen finn nyelven kezdett (alany-állítmány egyeztetése) (el) beszélni.*

4.4. Finomságok

E kis fejezetbe néhány, szerintünk különösen érdekes nyelvi jelenség került. Nehezen lefordítható nyelvi finomságok és olyan fordulatok, melyekhez kultúrtörténeti háttér ismerete szükséges.

*Kesällä 1956 Kreml erotti Rákosin, mutta puoluesihteeriksi tuli yhtä vihattu joskin vähemmän pelätty Gerő. – *Az 1956-os nyáron a Kreml elbocsátotta Rákosit, de párttitkárnak az éppolyan gyűlölt, bár kevésbé félt Gerő lett > 1956 nyarán ... párttitkár...*

Egy kultúrtörténeti információ szerint az orosz IV. Iván cárt a történetírók *Rettegett Ivánnak* nevezik. Az elnevezés találó, mert azt jelenti az állandó jelző, hogy az uralkodó betegesen félt, és az alattvalók is igencsak tartottak tőle. Ennek a szemantikán túlmutató, leginkább a pragmatikai szinthez tartozó adatnak az ismeretében a finn mondatban a *félt* szó helyett, ami inkább azt jelenti csak, hogy Gerő maga félt, a *rettegett* jelzőt javasolnánk – analógiaként.

*Hänen ystävänsä hiertettiin tekaistuin syytöksin – *a barátját kitalált vádakkal felakasztották. Inkább: kitalált vádak alapján. A kitalált helyett lehet hazug, hamis, mondvacsinált is, javaslatunk: koholt vádak alapján.*

Tipikus hiba szokott lenni a fordítottja, hogy ti. a finnek nem teszik ki a birtokos személyragot: **Ha valakinek két kutya van > ha valakinek két kutya van.*

A névszóval kifejezett idő egész tartama alatt szerepű *hosszat* névutó nem használható minden (főleg az egészen kicsi: *másodperc, perc*; és az egészen nagy: *hónap, év*) időegységben: *lähes viikon kestävän kongressin – *majdnem egy hét hosszát tartó kongresszus > majdnem egy hétig tartó/egyhetes kongresszus.* Általában ilyen mondatokban használhatók: *Egy*

óra hosszat beszélgetett a nagymamájával. Órák hosszat várakozott. Nap-hosszat nem csinált semmit.

4.5. Kulturális különbségek nyelvi szinten

A magyar kultúra – és rajta keresztül a nyelv is – a közép-európai hagyomány szerint udvariasságot hangsúlyoz. A köszönés- és megszólításformák a helyzettől és a jelenlevők egymás közötti hierarchiájától függenek. A finnek – a skandináv egyenrangú gondolkodásnak megfelelően – általában tegeződnek, és a magázást csak akkor használják, ha idegen, idősebb, vagy különösen tisztelt, nagytekintélyű embereket szólítanak meg.

A hivatalos kommunikációhoz hozzátartozik a magázás és az udvarias beszéd, de ez a hétköznapi, mindennapi szituációkban ritkábban fordul elő. Fontos megjegyezni, hogy a skandináv magázás mindig kölcsönös, elmentésben a magyar szokással, a ma már tréfásan hangzó „csendőrpertuval”, amelyben csak az egyik fél tegezi a másikat, fordítva nem.

Az egyik hallgatóm véleménye szerint a finn tanárok, professzorok és diákok is állandóan tegeznek egymást, és a finnek számára megalázó, ha beszédben ki kell mutatni a másik ember magasabb pozícióját, társadalmi rangját. Ez szerinte idegen a finnektől, sőt a fiatalok számára egyenesen ellenszenves is. A finneknek ezek a kulturális különbségek kínos helyzeteket okozhatnak a magyarban, illetve a magyarokkal való beszédhelyzetekben.

Az udvarias megszólítás többszintű, a *maga* és az *ön* megszólítások az udvariassági rangsorban különböznek egymástól. A *maga* nem udvarias, inkább semleges, egyes vélemények szerint durva megszólítás. Az *ön* mindig udvarias, de a finneknek néha nehéz megkülönböztetniük a normális magyaros viselkedést a túlzásba vitt udvariasságtól. A *tetszikezés*, a legudvariasabb beszédforma különösen idegennek és szokatlannak tűnik egy finn számára.

Nehéz elsajátítaniuk a változatos, nemegyszer előzékeny köszönéseket (pl. *Kezét csókolom!*); elég gyakran elhagyják a megszólításokat: *uram, asszonyom, kisasszony*.

A *kérem szépen* beszélt nyelvi udvariassági fordulat közismert, viszont az *izé, szóval, hogy is mondjam, tulajdonképpen* kifejezésekhez hasonlóan töltelékelemként is létezik az igénytelenebb beszédben.

Általában udvariassági töltelékelemnek neveznénk az elsősorban meseterek beszélt nyelvében megfigyelhető „*kezétsókolom*” megszólítást: „*Hát tudja, kezétsókolom/kezeitcsókolom, ezt a porszívót már nem érde-*

mes megcsináltatni.”; „*Keziticsókolom, ez a húszezer, amit kérek, nem sok, nekem több van.*” Ezekben a mondatokban nem köszönetről van szó tehát, hanem megszólítást helyettesítő udvariaskodó, kicsit fontoskodó frázisról.

Finn szempontból az egyenrangúság elleni nyelvi vonás a *-nő* és a *-né* használata. A finnhez hasonlóan a magyarból is hiányoznak a nemet kijelölő névelők, és az egyes szám harmadik személynek sincsenek külön formái hímnemű és nőnemű személyek kijelölésére.

A foglalkozásnevekben összetételi utótagként szerepel a *-nő*, mintegy jelezve, hogy az illető a női nemhez tartozó személy (*rendőrnő, tanárnő, doktornő*). A finnek feleslegesnek és maradinak gondolják az ilyen jelölést: *opettajatar*. Olyan szó pedig, hogy *poliisitar* vagy *johtajatar* nem is létezik.

Érthetlenséget és sajnálatot vált ki – különösen a fiatal finn nőkből – a magyar *-né* főnévképző, amely személynévhez, foglalkozást vagy címet jelentő főnévhez járulva az illető személy feleségét jelenti (*Nagyné, doktorné, nagykövetné*). A nevüket a házasságban is megtartó finn hölgyekben olyan érzést kelt az, hogy pl. *Kovács Ilonából Fekete Béláné* név, mintha a nő lemondana a személyiségéről és a férje önálló része lenne.

Az ilyen szokások és vélemények mögött kulturális és társadalmi hagyományok különbözőségei húzódnak meg. A nőről, a nő szerepéről, feladatairól és jogairól a skandinávoknak és a közép-európaiaknak eléggé eltérő véleményük van. Minél délebbre haladunk, ez a különbség annál tetemesebb lesz.

Irodalom

- Karanko-Pap, Outi–Keresztes László–Kniivilä, Irmeli 1985, 1990: Finn nyelvkönyv 1., 2. Budapest.
- Karanko-Pap, Outi–Vilkuna, Maria–Keresztes László 1979: Finn nyelvkönyv (egyetemi jegyzet). Budapest.
- Keresztes László 1992: Gyakorlati magyar nyelvtan. Debrecen.
- Kiss Gábor 1993: Sátort vagy sátrat? A nyelvi változás dinamizmusáról. In: Állapot és történet – szinkronia és diakronia – viszonya a nyelvben. ELTE BTK Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék. Budapest. 105–114.
- Máté József 1996: A magyarul tanuló finnek nyelvtani-stilisztikai stílushibáiról. *Hungarologische Beiträge* 6. Jyväskylä. 73–86.
- Maticsák Sándor–Leskinen, Juha 1996: Eltérő irányhasználat a magyarban és a finnben. *Hungarologische Beiträge* 6. Jyväskylä. 87–98.